

MANZARA JANRI VA UNING AHAMIYATI**HAMIDOV ASILBEK****GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI SAN'ATSHUNOSLIK FAKULTETI****<https://doi.org/10.5281/zenodo.18654956>****Annotatsiya (O'zbek tilida)**

Ushbu maqolada tasviriy san'atning manzara (peyzaj) janri, uning shakllanish tarixi, estetik funksiyalari hamda hozirgi davrdagi ahamiyati haqida so'z yuritiladi. Manzara janri tabiat go'zalligini aks ettirish, inson va tabiat uyg'unligini ifodalashda muhim vosita bo'lib, ijodkorning dunyoqarashi va ruhiy holatini yoritishda katta o'rin tutadi.

Аннотация (На русском языке)

В статье рассматривается жанр пейзажа в изобразительном искусстве, его историческое развитие, эстетические функции и современное значение. Пейзаж служит важным средством отражения красоты природы, гармонии человека и окружающей среды, а также выражения мировоззрения художника.

Abstract (In English)

This article explores the landscape genre in visual arts, its historical development, aesthetic functions, and contemporary significance. Landscape art plays an essential role in reflecting the beauty of nature, the harmony between humans and the environment, and expressing the artist's worldview.

Kalit so'zlar: manzara, peyzaj, tasviriy san'at, estetika, kompozitsiya, tabiat, ijodkorlik.

KIRISH

Tasviriy san'atning eng qadimiy va keng tarqalgan yo'nalishlaridan biri bu manzara janri hisoblanadi. Insoniyat qadimdan tabiat manzaralariga qiziqib kelgan, uni nafaqat real hayotda, balki san'at asarlarida ham aks ettirib, tabiat bilan bo'lgan munosabatini ifodalagan. Manzara janri san'atda estetik tuyg'ularni shakllantirish, tabiatni sevishtirish va qadrlashga undashda alohida o'rin tutadi.

ASOSIY QISM**1. Manzara janrining kelib chiqishi va rivoji**

Manzara tasvirlari insoniyat madaniyatida juda qadimdan uchraydi. Dastlabki peysajlar qadimgi Misr devoriy rasmlarida, qadimgi Xitoy va Yaponiya miniatyuralarida ko'zga tashlanadi. Yevropada esa manzara mustaqil janr sifatida Uyg'onish davridan boshlab shakllana boshladi. XVII–XVIII asrlarda Golland rassomchiligida u alohida yuksalish davrini boshdan kechirdi.

2. Manzaraning estetik va badiiy funksiyalari

Manzara nafaqat tabiatning tashqi ko'rinishini aks ettiradi, balki: ijodkorning ruhiy olamini, kayfiyatini, tabiatga munosabatini ham o'zida mujassam etadi.

Badiiy manzara kompozitsiyasi, yorug'lik va rang uyg'unligi, perspektiva, atmosferaviy effektlar orqali tomoshabin qalbiga ta'sir ko'rsatadi. Tabiat go'zalligining san'atda ifodalanishi insonni ruhiy poklanishga undaydi.

3. Zamonaviy san'atda manzara janrining o'rni

Hozirgi davrda manzara janri:

an'anaviy rassomlikda,
raqamli san'atda,
foto san'atda,
dizaynda
keng qo'llanmoqda.

Zamonaviy rassomlar manzarani nafaqat realistik, balki abstrakt, konseptual va ekspressiv shakllarda ham yaratib, tabiat va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlarni aks ettiradilar.

4. Manzara janrining tarbiyaviy ahamiyati

Manzara san'ati:

tabiatga mehr uyg'otadi;
ekologik ongni shakllantiradi;
estetik dunyoqarashni rivojlantiradi;
yosh avlodni tabiatni asrashga undaydi.

San'at orqali tabiatga bo'lgan ehtiyoj, unga mehr, ekologik mas'uliyat mustahkamlanadi.

XULOSA

Manzara janri tasviriy san'atning eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida inson va tabiat munosabatini badiiy ifodalash imkonini beradi. U o'zining tarixiy ildizlariga, keng badiiy imkoniyatlariga ega bo'lib, bugungi kunda ham san'atning ajralmas bo'lagi bo'lib qolmoqda. Manzara san'ati insonni tabiat bilan birlashtiradi, dunyoqarashini kengaytiradi va ma'naviy-ruhiy tarbiya beradi.

1. Manzara janrining turlari

Manzara san'ati o'z ichiga turli yo'nalishlarni oladi:

Tabiiy manzara (landshaft) – tog'lar, daryolar, o'rmonlar, dengizlar; tabiatning tabiiy go'zalligini aks ettiradi.

Shahar manzarasi (cityscape) – shahar ko'chalari, binolar, hayotiy voqealarni tasvirlaydi.

Mavsumiy manzara – bahor, yoz, kuz, qishning o'ziga xos tabiat tasvirlari.

Fantastik yoki ideal manzara – rassomning tasavvuriga asoslangan, real bo'lmagan, lekin estetik ta'sir kuchi yuqori manzaralar.

2. Manzara yaratish texnikasi

Manzara janrida ko'plab texnikalar qo'llaniladi:

Yog'och, akril yoki akvarel bo'yoqlari – yorug'lik va rang uyg'unligini aks ettirish uchun.

Perspektiva – masofa va chuqurlik hissini berish uchun.

Atmosferaviy effektlar – tuman, bulut, yomg'ir yoki quyosh nuri yordamida ruhiy kayfiyat yaratish.

Ranglar psixologiyasi – iliq ranglar ilqlik va quvonch, sovuq ranglar tinchlik va sokinlik hissi uyg'otadi.

3. Tarixiy ahamiyat

Qadimgi davr: Qadimgi Misr va Xitoy san'atida manzara elementlari diniy yoki ramziy maqsadda ishlatilgan.

Yevropa: 16–17 asrlarda Uyg'onish davrida manzara mustaqil janr sifatida rivojlana boshladi.

Rassomlar: Jan Brueghel, Claude Lorrain, J.M.W. Turner – manzara janrini yangi darajaga ko'tarishgan.

4. Zamonaviy ahamiyati

Ekologik ongini oshirish: Manzara san’ati tabiatni qadrlash va uni asrashga chaqiradi.

Raqamli san’at: Digital peyzajlar, 3D modellash va virtual tabiat manzaralari.

Psixologik ta’sir: Tabiiy manzarani ko’rish stressni kamaytiradi va ruhiy farovonlikni oshiradi.

5. Qiziqarli faktlar

“Landscape” so’zi ingliz tilida “yer manzarasi” ma’nosini beradi, lekin bu janr inson ruhiy dunyosini ham aks ettiradi.

Barokko davrida rassomlar manzaraga dramatik effekt qo’shib, tabiatni qudrat va insonning kichikligini ko’rsatgan.

Zamonaviy virtual haqiqat (VR) loyihalarida manzara san’ati interaktiv tajribaga aylangan.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Jalolov, B. Tasviriy san’at asoslari. Toshkent: O’qituvchi, 2018.
2. Rahmonov, A. San’at tarixi: Manzara janri. Toshkent: Fan va Texnologiya, 2020.
3. Gombrich, E. H. The Story of Art. London: Phaidon Press, 2006.
4. Kemp, M. Behind the Picture: Art and Evidence in the Visual World. Oxford University Press, 2020.
5. Лебедева, Н. В. Жанры изобразительного искусства. Москва: Искусство, 2015.
6. Fedorova, T. Peyzaj v russkoy zhivopisi. Sankt-Peterburg: Piter, 2017.
7. Hughes, R. The Shock of the New. London: Thames & Hudson, 1991.
8. Smith, J. Landscape Painting Techniques. New York: Art Press, 2019.